

„Μὲ κατηγορεῖσιν, ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ὡς δει-
 „λὸν καὶ σμικροπρεπῆ, διότι, ἀφ' ὅτε ἐπεχείρησα νὰ
 „συμβελεύω ταῦτα εἰς καθένα κατὰ μέρος, ἀπέφευ-
 „γον πάντοτε τὰς δημοσίας συναθροίσεις, διὰ νὰ μὴ
 „δώσω τάχα φρονίμους συμβουλὰς εἰς τὴν πατρίδα με.
 „Ἐγὼ δὲ νομίζω, ὅτι ἰκανῶς ἔδειξα τὴν μεγαλοκαρ-
 „δίαν καὶ εὐτολμίαν μου καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅπε ὦπλο-
 „φόρον μεθ' ἡμῶν, καὶ εἰς τὴν βελὴν, ὁπότεν ἐγὼ μόνος
 „ἠναντιώσθην εἰς τὴν ἀδικον κατὰ τῶν δέκα στρατηγῶν
 „καταδίκην, ὅτι δὲν ἀνέσωσαν καὶ ἔθαψαν τὰ σώματα
 „τῶν φονευθέντων καὶ πνιγέντων εἰς τὴν ναυμαχίαν τῶν
 „Ἀργινεσῶν, καὶ ὁπότε πολλάκις ἠναντιώσθην εἰς τὰς
 „δυνασικὰς καὶ ἀπανθρώπους τῶν τριάκοντα τυράννων
 „προσαγὰς. Ἄλλο δὲν μ' ἐμπόδισε νὰ ἔρχωμαι εἰς τὰς
 „συναθροίσεις, εἰμὴ ἐκεῖνο τὸ δαιμόνιον, ἐκεῖνη ἡ ὑ-
 „περτάτη φωνή, περὶ τῆς ὁποίας ἠκέστατέ μου πολλά-
 „κις λαλῶντος, καὶ τὴν ὁποίαν ὁ Μιέλitos ἠγωνίσθη νὰ
 „ἐμπαίξῃ. Τῆτο τὸ δαιμόνιον, ὁ σύντροφός μου ἐκ νεότη-
 „τος, εἶναι φωνή, ἡ ὁποία τότε μόνον ἀκέεται, ὅτε
 „θέλει νὰ μ' ἀποσπάσῃ ἀπὸ τίνος ἀποφάσεώς μου, διό-
 „τι δὲν με παρακινεῖ ποτὲ εἰς κανὲν ἐπιχείρημα. Αὕτη
 „μοὶ ἠναντιώσθη πάντοτε, ὅταν ἤθελον νὰ ἔμβω εἰς
 „τὰς ὑποθέσεις τῆς πολιτείας, καὶ μοὶ φαίνεται πάνυ
 „καλῶς· διότι πρὸ πολλῆ ἀπέθνησκον, εἴαν εἰσέβαινον
 „εἰς τὰ πολιτικὰ πράγματα, δίχα τῆ νὰ ὠφελήσω ὅπω-
 „σεν μήτε εἰς τὸν ἑαυτόν μου, μήτε εἰς τὴν πατρίδα· παρα-
 „καλῶ δὲ, μὴ ὀργισθῆτε, ὅτι λέγω φανερά τὰ φρο-
 „νήματά μου καὶ λαλῶ με τόλμην καὶ παρρησίαν. Πᾶς
 „τις ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ἐναντιώσθῃ μὲ εἰλικρίνειαν εἰς
 „δῆμον ὀλόκληρον, εἴτε εἰς ἡμᾶς, εἴτε εἰς ἄλλους, καὶ
 „διακωλύῃ ἀφόβως τὸ νὰ γίνωνται πολλὰ ἄδικα καὶ πα-

ἡράνομα ἐν τῇ πολιτείᾳ, δὲν μένει ἐπὶ πολὺ ἀτιμώρη-
τος. Ἀναγκαιότατον ὑπάρχει εἰς τὸν ἀγωνιζόμενον
ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης, εἰάν ἐπιθυμῇ ζῶν, νὰ ζῆ ιδιώ-
της καὶ νὰ μὴ ἐμβαίνει ποτὲ εἰς τὰ δημόσια.

Πρὸς τέτοις ὡς ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἐγὼ εἰς τῶ-
τον τὸν ἔχρατον κίνδυνον δὲν μιμῶμαι ἐκείνους, οἱ ὅποιοι
εἰς πολὺ μικρότερος κινδύνους παρεκάλεσαν μετὰ δα-
κρυῶν τὰς κριτὰς παρρησιάζοντες τὰ τέκνα, τὰς συγ-
γενεῖς καὶ φίλους, καὶ δὲν κάμνω τῆτο δι' αὐθάδειαν ἢ
καταφρόνησιν πρὸς ὑσᾶς, ἀλλὰ μάλις πρὸς δόξαν
ιδικῆν σας καὶ ὅλης τῆς πόλεως. Πρέπον εἶναι νὰ μά-
σωσιν οἱ ξένοι, ὅτι ἔχετε πολίτας, οἱ ὅποιοι δὲν νο-
μίζουσι τὸν θάνατον ζημίαν, καὶ δὲν φοβῶνται παρὰ τὴν
ἀδικίαν καὶ τὰς ἀτίμους πράξεις. Ἐν ταύτῃ τῇ ἡλικίᾳ
με καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ὑπολήψει με, εἴτε ἀληθινῇ, εἴτε
ψευδεῖ, μοι πρέπει τάχα μετὰ τόσας διδασκαλίας
με πρὸς καταφρόνησιν τῆ θανάτου νὰ τὸν φοβησῶ τώ-
ρα καὶ ν' ἀποδείξω ψευδεῖς διὰ τῶ τελευταίῃς ἔργα
ὅλα τὰ δόγματα καὶ φρονήματα τῆς ἀπερασμένης με
ζωῆς; Ἀλλ' ἀποσιωπῶν τὴν δόξαν με, ἢ ὅποια ἤθε-
λεν ἀμαυρωθῆ με τοιαύτην πράξιν, ἐγὼ νομίζω ἀ-
σύγγνωστον τὸ νὰ μεταχειρισθῆ τις δεήσεις πρὸς τὸν
κριτὴν, διὰ νὰ τὸν καταπέισῃ νὰ τὸν ἀπολύσῃ· πρέ-
πει δὲ νὰ τὸν καταπέισῃ με ἀποδείξεις. Ὁ κριτὴς δὲν
κάθεται ἐπὶ τῆ βήματος διὰ νὰ κάμῃ χάριν παρα-
βαίνων τὰς νόμους, ἀλλὰ διὰ νὰ ποιήσῃ δικαιοσύνην
ὑπακέων εἰς αὐτὸς· καὶ δὲν ὤμοσε νὰ εὐχαρισήσῃ ὅ-
ποιον θέλει, ἀλλὰ νὰ κρίνῃ δικαίως καὶ ὡς πρέπει.
Διὸ μήτε ἡμεῖς οἱ ἐγκαλέμενοι πρέπει νὰ συνεδίζω-
μεν ὑσᾶς τὰς κριτὰς εἰς ἐπιτορκίαν, μήτε ὑσεῖς νὰ συν-
εδίζητε· διότι τότε καὶ ἡμεῖς καὶ ὑσεῖς βλάπτομεν ἐξ

ἡ ἴσθ' τὴν δικαιοσύνην καὶ θρησκείαν, καὶ νομιζόμεθα πα-
 ράνομοι.

Ἠ ἀναμένετε λοιπὸν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ἀπ' ἐμῆ γὰρ προσρέξω πρὸς ὑσᾶς μὲ τρόπος, τὸς ὁποῖος δὲν νομίζω μήτε τιμίος, μήτε νομίμος, καὶ μάλις κατὰ τὴν παρῆσαν περίστασιν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγκα-
 λῶμαι ἀπὸ τὸν Μέλιτον ὡς ἀσεβής. Ἐπειδὴ ἂν ἐγὼ παρεκίνησεν ὑσᾶς διὰ τῶν δεήσεων γὰρ παραβῆτε τὸς ὅρ-
 κος, ἠθέλει εἶδαι σαφέστατον, ὅτι διδάσκω γὰρ μὴ πισεύητε τὸς θεὸς, καὶ μὲ τὴν ἰδίαν με αὐτὴν ἀπολο-
 γίαν ἠθέλον δώσῃ εἰς τὸς κατηγοροὺς αἰτίαν καὶ ἀπό-
 δεῖξιν κατ' ἐμαυτῆ, ὅτι δὲν πισεύω Θεόν. Ἀλλ' ἐγὼ ἔτε ἐφαντάσθην ποτὲ τοιαύτην βλασφημίαν, καὶ εἰμὶ πλέον πεπεισμένος περὶ τῆς ὑπάρξεως τῆ Θεῶ πα-
 ρὰ τὸς κατηγοροὺς με, καὶ τόσον βέβαιος, ὥστε παραδί-
 δομαι ὅλος εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς ὑσᾶς, διὰ γὰρ μὲ κρίνητε, ὅπως ἂν νομίσητε καλλίτερον καὶ δι' ἐμὲ καὶ δι' ὑσᾶς.

Ὁ Σωκράτης εἶπε ταῦτα μὲ σερεῖαν καὶ ἀφοβὸν φωνήν. Τὸ βλέμμα, τὰ χήματα καὶ ἡ ὄψις δὲν ἐφανερόν αὐτὸν ὡς ἐγκαλούμενον ἢ ἰκέτην, ὥστε ἐφαίνετο ὁ διδάσκαλος τῶν κριτῶν διὰ τὴν βεβαιότητα καὶ σαφειότητα τῆς ψυχῆς, μὲ τὴν ὁποίαν ἐλάλησε, χωρὶς ὅμως ἢ ἀμελήσῃ τὸ ὀφειλόμενον σέβας καὶ τὴν φυσικὴν μετριοφροσύνην τε (1). Ἀλλ' ὅσον ἀναπόδεικτοι καὶ ἂν ἦσαν αἱ κατ' αὐτῆ μαρτυρίαι, οἱ κατήγοροι ὄντες δυνατοὶ, εὔρον αὐτὸν ἔνοχον. Ἡ κρίσις ἐγένετο μὲν κατ' αὐτῆ τακτικῶς, καὶ ἡ ἀσέβειά τε ἢ ἡ βᾶσις τῆς κατηγορίας· ἀλλ' ὁ θάνατός τε ἦτον ἀναμφιβόλως προμε-

(1) Cicero de orat. lib. 1. ἀριθμ. 231.

μελετημένος. Ἡ ἀμετάθετος καὶ ἀδιάκοπος αὐτῷ ἐπιμονὴ εἰς τὴν ἀρετὴν, δι' ἣν ἐφαίνετο πολλάκις παράξενος ἐναντιούμενος καὶ ἀντιλέγων εἰς πᾶν ὅ,τι ἐνόμιζεν ἄνομον καὶ ἀδικον χωρὶς διαφορᾶς τῷ καιρῷ καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἔπεισάσατο αὐτῷ πολλὰς ἐχθρὰς καὶ φθονεράς.

Διὰ τῆς πρώτης ψήφου οἱ κριταὶ ἐψήφισαν τὸν Σωκράτη πταίτην μόνον· ἀλλ' ὅτε μετὰ τὴν ἀπόκρισιν τέτρα ἐφάνη, ὅτι ἀνεκάλει ἀπὸ τὸ δικαστήριόν των εἰς τὸ δικαστήριον τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν μεταγενεσέρων, καὶ ἀντὶ τῆς ὁμολογήσεως ἑαυτὸν πταίτην, ἐζήτησε ἀνταμοιβὰς καὶ τιμὰς ἀπὸ τὴν πολιτείαν, τὸσον παρωργίσθησαν, ὡς ἐκατεδίκασαν αὐτὸν καὶ πῆν τὸ κώνειον, τὸ ἑποῖον ἦτο θανάσιμος τιμωρία τότε συνειδισμένη ἐν αὐτοῖς. Ὁ Σωκράτης ἐπήκεσεν εἰς ταύτην τὴν ψῆφον μὲ ἀκραν ἀδιαφορίαν. Τότε ὁ μαθητὴς αὐτῷ Ἀπολλίδωρος ἤρξατο καὶ ὑβρίζει καὶ καὶ θρηνητὴ πικρῶς, ὅτι ὁ διδάσκαλος τὸ ἐμελλεν ἀδίκως καὶ ἀποθανῆναι. «Καὶ πῶς, εἶπεν ὁ Σωκράτης γελάσας, ἢ γὰρ πᾶς καὶ ἀποθάνω δικαίως;», «Ὁ Μέλιτος καὶ ὁ Ἄνυτος δύνανται καὶ μὲ φονεύσωσιν,», «ἐχὶ δὲ καὶ καὶ μὲ κάμωσι κακόν.

Μετὰ ταύτην τὴν ψῆφον, ὁ Σωκράτης ἐδείκνυε τὴν αὐτὴν γενναϊότητα καὶ γαλήνην τῷ προσώπῳ, μὲ τὴν ὁποίαν ἐδίδασκε τὴν ἀρετὴν καὶ ἤλεγξε τὸς τυράννους (1). Ὅτε δὲ εἰσέβη εἰς τὴν φυλακὴν, ἣ ὁποία ἤδη ἔγινε τὸ κατοικητήριον τῆς ἀρετῆς καὶ σοφίας (2), οἱ φίλοι τῷ ἠκολούθησαν, καὶ τὸν ἐπεσκέπτοντο διὰ 30 ἡμερῶν, αἱ ὁποῖαι ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν ὥραν τῆς κατα-

(1) Senec. in consol. ad Helv. cap. XIII.

(2) Ὁ αὐτὸς de vit. beat. cap. 27.

δίκης ἕως τῆ θανάτου· ἡ δὲ αἰτία ταύτης τῆς πολυ-
 χρονίᾳ ἀργοπορίας ἐχρημάτισεν ἡ ἀκόλυστος. Οἱ Ἀ-
 θηναῖοι ἔσελλον κατ' ἔτος εἰς τὴν Δῆλον τριήρη διὰ
 νὰ προσφέρῃ τινὰς θυσίας, καὶ νόμον εἶχον τὸ νὰ μὴ θά-
 νατώνωσι ποτὲ τινὰ ἐν τῇ πόλει, ἀφ' ἧ χρόνος ὁ ἱερεὺς
 τῆ Ἀπόλλωνος ἐσεφάτονε τὴν πρύμνην τέττε τῆ πλοῖε
 εἰς σημεῖον τῆς ἀναχωρήσεως, ἕως ἧ ἐπέσρεφεν ἐκ
 τῆς Δήλου ἢ τριήρης. Ἐπειδὴ ἦν ἡ κατὰ τῆ Σωκρά-
 τος ἀπόφασις ἐγινε τὴν ἡμέραν μετὰ τὴν ἀναχώρη-
 σιν τῆ πλοῖε, ἀναγκαῖον ἦτο ν' ἀναβάλωσι τὴν ἐκ-
 πλήρωσιν αὐτῆς εἰς τριάκοντα ἡμέρας, ὅσας διήρκεσεν
 ἡ ὁδοιπορεία τῆ ῥηθέντος πλοῖε.

Μεταξὺ δὲ τέττετῆ χρόνε, ὁ θάνατος εἶχεν ἰκανὴν
 εὐκαιρίαν τῆ νὰ παρασαθῇ πρὸ ὀφθαλμῶν τῆ Σωκρά-
 τος με ὕλην τὴν τρομερὰν θεωρίαν, καὶ νὰ δοκιμάσῃ τὴν
 καρτερίαντα, ὅχι μόνον διὰ τὰς σκληρὰς κακοπαθείας
 τῆς φυλακῆς, ὅπε εὗρισκετο με τὴν ἄλυτον εἰς τὲς
 πόδας, ἀλλὰ μάλισα διὰ τὴν παντοτινὴν προσδοκίαν
 καὶ τρομερὰν ἐνθύμησιν ἐκείνε τῆ συμβεβηκότος, ἀφ' ἧ
 καὶ αὐτὴ ἡ φύσις πάντοτε φρίττει καὶ τρέμει. Καὶ ὅμως
 αὐτὸς εἰς αὐτὴν τὴν ἀξιοσυμπάθητον κατάστασιν ἐφανε-
 ρονε διὰ παντὸς ἐκείνην τὴν ἄκραν γαλήνην τῆ πνεύμα-
 τος, δι' ἣν οἱ φίλοι ἐθαύμαζον αὐτὸν πάντοτε, καὶ συνε-
 λάλει με τὴν αὐτὴν ἡσυχίαν τῆ προσώπε, τὴν ὁποίαν
 ἔδειξε καὶ πρότερον πάντοτε· καὶ ὁ Κρίτων λέγει, ὅτι
 τῇ ἐσπέρα πρὸ τῆ θανάτου ἐκοιμήθη, καθὼς καὶ ἄλλο-
 τε, εἰρηνικώτατα. Ὁ Σωκράτης ἐσύνθεσε τότε ὕμνον
 (παιᾶνα) πρὸς τιμὴν τῆ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος,
 καὶ μετέφρασεν εἰς σίχους ἕνα μῦθον Αἰσώπειον.

Τῇ προτεραίᾳ, ἢ τῇ αὐτῇ ἡμέρα, καθ' ἣν ἐμελ-
 λε νὰ ἔλθῃ τὸ πλοῖον ἐκ τῆς Δήλου, μετὰ τὴν ἐπι-

εροφὴν τῆ ὁποῖα ἐμελετᾶτο ὁ θάνατος τῆ Σωκράτους, ἤλθε τὸ πρῶτον πρὸς αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ ὁ πιστότατος αὐτῆ φίλος Κρίτων, φέρων τὴν πικρὰν εἰδήσιν καὶ λέγων, ὅτι εἰς τὴν ἐξουσίαν τε ἦτο νὰ φύγῃ ἐκ τῆς φυλακῆς, καὶ ὅτι κατέπεισε τὸν δεσμοφύλακα ν' ἀνοίξῃ τὰς θύρας, καὶ τῷ ὑπέχετο ἀσφαλῆ καταφυγὴν εἰς τὴν Θετταλίαν. Ὁ Σωκράτης πρὸς ταῦτα γελάσας ἠρώτησεν, ἂν ἐγίνωσκε τόπον ἔξω τῆς Ἀττικῆς, ὅπου δὲν ἀπέθνησκεν ὁ ἄνθρωπος; Ὁ Κρίτων ὁμῶς ἔμεινε σιωπῶν εἰς τὰς λόγους, καὶ τὸν παρεκίνει νὰ μὴ ἀφήσῃ τοιαύτην ἀξιόλογον εὐκαιρίαν, προσεπιφέρων πολλὰς ἀποδείξεις πρὸς πειθῶν. «Χωρὶς ν' ἀναφέρω, ἔλεγε, τὸν ἀπαρηγόρητον πόνον, τὸν ὁποῖον θέλει ἡμοῖ προξενήσῃ ὁ θάνατος τοιούτου ἐρασμίου φίλου, πῶς θέλω δυνηθῆναι νὰ ὑποφέρω τὰς ἐλέγχους τούτων ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι θέλουσι νομίσῃ, ὅτι ἐμπορῶν νὰ σὲ σώσω δὲν ἠθέλησα, μόνον διὰ νὰ μὴ δαπανήσω ὀλίγοντι τῆ πλείτε με; Ἐμπορεῖ ἄραγε ὁ λαὸς νὰ καταπειθῆ, ὅσοι σὺ, ὡς φρόνιμος ἄνθρωπος, δὲν ἠθέλησας νὰ φύγῃς ἐκ τῆς φυλακῆς, ὅταν ἠμπόρεις νὰ τὸ κάμῃς μὲ πᾶσαν ἀσφάλειαν; Ἀλλ' ἴσως φοβῆσαι μὴ βάλῃς τὰς φίλους εἰς κίνδυνον καὶ ἀπώλειαν τῆς ἐξουσίας, ἢ καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς καὶ ἐλευθερίας; Ἀλλὰ πρὸς θεῶν, ἔχομεν ἡμεῖς ἄλλοτι τιμιώτερον παρά τὴν ἰδικήν σε σωτηρίαν; Καὶ αὐτοὶ οἱ ξένοι ἀμιλλῶνται μὲ ἡμᾶς περὶ ταύτης τῆς τιμῆς, καὶ πολλοὶ αὐτῶν ἤλθον ἐπίτηδες φέροντες πολλὰ χρήματα ἀναγκαῖα πρὸς τὴν φυγὴν σε καὶ λέγοντες, ὅτι θέλουσι νομίσῃ μεγάλην τιμὴν τὸ νὰ σὲ ἴδωσιν εἰς τὴν πατριδα των, καὶ νὰ σοὶ χρηγηῶσιν ἀφθόνως ὅλα τὰ χρειαζόμενα. Στέργεις νὰ παραδοθῆς εἰς τὰς ἐχθρὰς,

„τὸς ἀδίκους προδότης σε, καὶ νὰ νομίσης θεμιτὸν τὸ νὰ
 „προδώσης τὸ ἰδιόν σε δίκαιον; Δὲν εἶσαι μάλιστα χρεώ-
 „σης, ὡς ἐνάρετος καὶ δίκαιος ἄνθρωπος, νὰ ἐλευθερώσης
 „τὸς συμπολίτας σε ἀπὸ τὸ ἔγκλημα καὶ τὴν παρανο-
 „μίαν; Ἄνισως δὲ ὅλ' αὐτὰ τὰ αἷτια δὲν σε μετακεί-
 „θωσιν, καὶ ἂν δὲν φροντίζης διὰ τὸ ἰδιόν σε συμφέρον,
 „καὶ πῶς σέργεις ν' ἀμελύσης τὸ καλὸν τῶν τέκνων
 „τῶν; εἰς ποίαν κατάστασιν τ' ἀφίνεις; ἐμπορεῖς νὰ λη-
 „σμονήσης, ὅτι εἶσαι γονεὺς καὶ πατήρ, καὶ νὰ ἐνθυμῶ-
 „σαι μόνον, ὅτι εἶσαι φιλόσοφος;

Ὁ Σωκράτης ἀκέσας μετὰ προσοχῆς τὸς λόγους
 τοῦ Κρίτωνος, ἐπήνεσε τὸν ζῆλον καὶ τὴν ἀγάπην τε καὶ
 εὐχαρίστησεν, ἀλλ' εἶπεν, ὅτι πρὶν νὰ συγκατανεύσῃ
 εἰς τὴν συμβουλήν τε ἢ γὰρ νὰ ἐξετάσῃ, ἂν ἦτο δί-
 καιον νὰ φύγῃ ἐκ τῆς φυλακῆς δίχα τῆς γνώμης τῶν
 Ἀθηναίων. Ὅθεν τὸ ζήτημα ἦτον, ἂν ὁ ἄνθρωπος, καὶ
 ὁ ἀδικῶς καταδικασμένος εἰς θάνατον, συγχωρεῖται
 νὰ διαφύγῃ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὸς νόμους δίχα κρίμα-
 τος. Ὁ Σωκράτης ἐνόμισε τῆτο ἀδικον, καὶ διὰ τῆτο
 γενναίως δὲν ἠθέλησε νὰ φύγῃ, ἀλλὰ σεβόμενος τὸς
 νόμους τῆς πατρίδος, ἀπεφάσισε νὰ ὑπακούσῃ εἰς ὅλα,
 καὶ εἰς αὐτὴν τὴν καταδίκην τοῦ θανάτου.

Τέλος πάντων, ἐπέσρεψεν ἡ τριήρης ἐκ τῆς Δή-
 λου, τὸ ὅποιον ἦτον ἐπὶ τὸ σημεῖον τοῦ θανάτου τοῦ
 Σωκράτους. Τὴν ἀκόλευτον ἡμέραν ἦλθον εἰς τὴν φυ-
 λακὴν λίαν πρωτὶ ὅλοι οἱ φίλοι, πλὴν τοῦ Πλάτωνος,
 ὅσις ἔτυχεν ἀρρώστου, καὶ ὁ δεσμοφύλαξ εἶπεν αὐ-
 τοῖς νὰ προσμείνωσιν ὀλίγον, ἐπειδὴ τότε οἱ ἔνδεκα
 κριταὶ (οἱ ἐπιστάται τοῦ δεσμοτηρίου) ἔλυον καὶ παρήγ-
 γελλον εἰς τὸν Σωκράτην, ὅτι ἔμελλε ν' ἀποθάνῃ κεί-
 νην τὴν ἡμέραν. Μετ' ἑπομένῳ δὲ εἰσέβησαν, καὶ εὗρον

τὸν Σωκράτη λελυμένον τῶν δεσμῶν καὶ τὴν γυναῖκά τε Ξανθίππην παρακαθήμενὴν καὶ ἔχουσαν εἰς τὰς ἀγκάλας ἕν τῶν παιδίων της. Ὅταν αὐτὴ τὸς ἴδεν, ἐβόησε μεγάλως κλαίονσα καὶ κοπτομένη τὸ σῆθος καὶ ἀνασπῶσα τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς, ὥστε τὸ δεσμωτήριον ὅλον ἀντήχει ἀπὸ τῆς θύνης. “ὦ περιπόθητέ μοι Σωκράτες, ἔλεγεν, οἱ φίλοι σε ἔρχονται διὰ νὰ σε ἴδωσι ταύτην τὴν τελευταίαν σιγμὴν.” Τότε αὐτὴ ἐβλήθη ἔξω τῆς φυλακῆς διὰ παραγωγῆς τοῦ Σωκράτους, καὶ ἐκομίσθη παρευθὺς εἰς τὸν οἶκόν της.

Ὁ Σωκράτης ἐπέρασε τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἡμέρας μετὰ τῶν φίλων συνδιαλεγόμενος ἀτάραχος καὶ φαιδρὸς κατὰ τὸ σῆθος· τὸ δὲ ὑποκείμενον τῆς συνομιλίας ἐξημάτισε τὸ ἀναγκαιότατον καὶ προσφύεσατον εἰς τὴν παρῶσαν περίεασιν, δηλαδὴ ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς. Ἡ δὲ ἀφορμὴ τῆς ὁμιλίας ταύτης προῆλθεν ἀπὸ ἕν κατὰ τύχην γεγόμενον πρόβλημα, τέτ' ἐσιν, ἂν ὁ ἀληθὴς φιλόσοφος δὲν πρέπει νὰ ὀρέγηται καὶ ν' ἀγωνίζηται ν' ἀποθάνῃ. Τέτοιο τὸ πρόβλημα, ὅταν μεθερμηνευθῇ ἀπλῶς καὶ κατὰ γράμμα, βέλεται εἶπεῖν, ὅτι ὁ φιλόσοφος ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ φονευθῇ ἀφ' ἑαυτοῦ· ἀλλ' ὁ Σωκράτης ἀπέδειξεν, ὅτι αὐτὴ ἡ γνώμη ἦτον ἀδικωτάτη, καὶ ὅτι ὁ ἀνδρῶπος, ὡς ὑποκείμενος εἰς τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος ἐπλασε καὶ ἔθηκεν αὐτὸν τῆ ἰδία χειρὶ εἰς τὸν τόπον, τὸν ὅποιον κατέχει, δὲν πρέπει ν' ἀφήσῃ αὐτὸν ἀσυγχωρήτως, μήτε ν' ἀφαιρέσῃ τὴν ζωὴν τε χωρὶς τῆς παραγγελίας τε. Ποῖον λοιπὸν ἐμπορεῖ νὰ καταπέισῃ τὴν φιλόσοφον εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ θανάτου; ἐδὲν ἄλλο βέβαια, εἰμὴ ἡ ἐλπίς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, καὶ αὕτη ἡ ἐλπίς ἐμπορεῖ

νὰ θεμελιωθῆ μόνον ἐπάνω εἰς τὴν δόξαν τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς.

Ὁ Σωκράτης ἐπέρασε τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τῆς ζωῆς συλλαλῶν μετὰ τῶν φίλων περὶ τέττε τῆ μεγάλε καὶ ἀναγκαιοτάτε ὑποκειμένη, καὶ ἀπὸ ταύτης τῆ συνομιλίας ἐλήφθη ὅλος ὁ θαυμάσιος διάλογος τῆ Πλάτωνος ἐπιγραφόμενος Φαίδων ἢ περὶ ψυχῆς. Ὁ Σωκράτης ἐξήγησεν εἰς τὲς φίλους ὅλας τὰς ἀψευδεις μαρτυρίας, διὰ τὰς ὁποίας ἐμπορεῖ ὁ καθέκαστος νὰ πισεύσῃ τὴν ψυχὴν ἀθάνατον, καὶ ἀνήρει ὅλας τὰς ἐνστάσεις καὶ ἀπαντήσεις τῶν ἐναντίων κατ' αὐτῆς, αἱ ὁποῖαι εἶναι σχεδὸν αἱ αὐταὶ ὡς καὶ τὴν σήμερον.

Ὅταν ὁ Σωκράτης ἔπαυσεν ἐμιλῶν, ὁ Κρίτων ἐζήτησε νὰ δώσῃ αὐτῷ καὶ τοῖς λοιποῖς φίλοις τὰς ὑπεριναὰ παραγγελίας περὶ τῶν τέκνων αὐτῆ καὶ ἄλλων ὑποθέσεων, διὰ νὰ παρηγορῶνται καὶ ὅτι τὸν εὐχαρίστησαν καὶ τὸν ἐδέλυσαν βίλλοντες αὐτὰς εἰς πρόξιν. „Ἐγὼ δὲν παραγγέλλω σήμερον ἄλλα, εἶπεν ὁ Σωκράτης, εἰμὴ ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον παρήγγελλον εἰς ὑμᾶς πάντοτε, δηλαδή νὰ μεριμνᾶτε διὰ τὸν ἑαυτόν σας· ἐπειδὴ διὰ τέττε θέλετε δεῖξει μεγάλην χάριν καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν σας, καὶ εἰς ἐμὲ, καὶ εἰς τὴν ἐμὴν οἰκίαν“. Ὁ Κρίτων ἠρώτησε πάλιν, τίνι τρόπῳ ἤθελε νὰ τὸν θάψωσιν. „Ὅπως θέλετε, ἀπεκρίθη ὁ Σωκράτης, ἂν ἠμπορέσητε νὰ μὲ πιάσητε, καὶ ἂν ἐγὼ δὲν φύγω ἀπὸ τὰς χεῖράς σας“ καὶ ἅμα γελάσας, ἐσράφη πρὸς τὲς φίλους καὶ εἶπε, „δὲν ἐμπορῶ νὰ καταπείσω τὸν Κρίτωνα, ὅτι Σωκράτης εἶν' ἐκεῖνος, ὅστις συλλαλεῖ μὲ σᾶς καὶ διατάττει τὰ διάφορα μέρη τῶν λεγομένων, καὶ ὕχι κείνο τὸ ἀψυχον σῶμα, καθὼς αὐτὸς πάντοτε νομίζει, τὸ ὁποῖον ἔψεται μετ' ὀλί-

„γον. Αὐτὸς ἐκλαμβάνει τὸ σῶμά μου ἀντ' ἐμῆ, καὶ διὰ
 „τῆτο μ' ἐρωτᾷ, τίνι τρόπῳ θέλω γὰρ με θάψωσι“.
 Ταῦτα εἰπὼν ἀνέστη, καὶ εἰσέβη εἰς ταμεῖον ἐκεῖ
 πλησίον διὰ γὰρ λεωδῆ, καὶ ἐξελθόντι τῷ λυτρῷ ἔφε-
 ρον αὐτῷ τὰ παιδία, ἅρτια τὸν ἀριθμὸν ὄντα, τὰ μὲν
 δύο νήπια, τὸ δὲ τρίτον ἔφηβον· καὶ λαλήσας
 με αὐτὰ ὀλίγον, ἔδωκε τὰς ἀναγκαίας παραγγελίας
 εἰς τὰς παιδοτρόφους γυναῖκας, καὶ ἔπειτα τ' ἀπέλυ-
 σεν, αὐτὸς δὲ ἐλθὼν εἰς τὸν κοιτῶνα, ἐκαθέζετο ἐπὶ
 τῆς κλίνης.

Τῇ αὐτῇ ὥρᾳ εἰσέβη καὶ ὁ τῶν ἔνδεκα ὑπηρέτης,
 καὶ εἰπὼν, ὅτι ἔφθασεν ἡ ὥρα (τὸ ὁποῖον ἦτο κατὰ τὴν
 δύσιν τῷ ἡλίῳ) τῷ γὰρ πῖν τὸ κίονιον, τόσον ἐκινήθη εἰς
 σπλάγχχνος, ὥστε μεταστροφόμενος ἤρξατο κλαίειν καὶ
 θρηνεῖν. “Ἴδετε, εἶπεν ὁ Σωκράτης, τὴν καλὴν καρδίαν
 „τέτε τῷ ἀνδρὸς, ὅσις παρὰ πάντα τὸν χρόνον τῆς φυ-
 „λακῆς μου ἐσύχναζεν ἐπισκεπτόμενός μου, καὶ συγλα-
 „λει ἐνίοτε μετ' ἐμῆ· αὐτὸς εἶναι ὁ κάλλιστος τῶν
 „συνδύλων ὄλων· ἴδετε πῶς ὁ ταλαίπωρος κλαίει ἐκ
 „καρδίας δι' ἐμέ.“ Τῆτο τὸ παράδειγμα εἶναι ἀξιοση-
 μείωτον, καὶ δεικνύει εἰς ὅλους, ὅσοι ἔχουσι παρομοίαν ὑ-
 πηρεσίαν, τὸ πῶς πρέπει γὰρ φέρωνται πρὸς τὴν φυ-
 λακωμένους, καὶ μάλιστα πρὸς τὴν ἐναρέτους ἀνδρας, ὅταν
 πέσῃ τις κατὰ δυσυχίαν εἰς τὰς χεῖράς των. Ὁ Σω-
 κράτης, ὅταν ἐπρόσφερον αὐτῷ ὁ ὑπηρέτης τὸ πικρὸν
 ποτήριον, ἠρώτησε τί ἔπρεπε γὰρ κάμη. “Οὐδὲν ἄλλο,
 „ἀπεκρίθη ὁ ὑπηρέτης, ἢ ὅταν πῖν τὸ φάρμακον,
 „γὰρ περικατῆς ἕως ἑαῖσανθῆς ἀδυναμίαν τῶν ποδῶν,
 „καὶ ἔπειτα γὰρ πέσῃς ἐπὶ τὸν κράββατόν σου.“ Ὁ Σω-
 κράτης ἔλαβε τὸ ποτήριον δίχῃ ταραχῆς καὶ ἀλλοιώ-
 σεως τῆς χρώματος ἢ τῆς ὀψείας, καὶ ὑποβλέψας πρὸς

τὸν ὑπηρέτην σερεῶς καὶ ἀφόβως εἶπεν, “ἀλλὰ τί λέ-
 γεις περὶ τέτῃ τῇ ποτῇ, εἶναι συγχωρημένον νὰ κά-
 μητις σπονδὰς ἐξ αὐτῆ;” ἀκέσας δὲ, ὅτι ἐμπεριεί-
 χετο μίνον ἢ ἀναγκαῖα δόσις τῆς πόσεως, “θέλει
 εἶδαι καὶ συγχωρημένον, ὑπέλαβεν ὁ φιλόσοφος,
 καθὼς καὶ εἶναι δίκαιον, νὰ εἰχηθῶ πρὸς τὰς θεάς καὶ
 νὰ τὰς παρακαλέσω νὰ κατευοδώσωσι τὴν μετοίκη-
 σίν με ἐκ τέτῃ τῇ κόσμῳ, καὶ νὰ εὐλογήσωσι ταύτην
 τὴν τελευταίαν ὁδοιπορείαν, ὑπὲρ ἧς καὶ δέομαι ἐξ ὀ-
 λῆς ψυχῆς καὶ καρδίας.” Ταῦτα εἰπὼν, ἐσιώπησεν
 ἐπ’ ὀλίγον, καὶ ἔπειτα κατέπιε τὸ φάρμακον μὲ θου-
 μάσιν γαλήνην τῇ προσώπῳ, καὶ ἀνερμήνευτον καὶ ἀκα-
 τανόητον ἀφοβίαν.

Ἔως τότε οἱ φίλοι μόλις ἐπέτχον τὰ δάκρυα ὡς
 δὲ ἴδεν αὐτὸν πίνοντα τὸ φάρμακον, δὲν ὑπέμεινον,
 ἀλλ’ ἔχονον ποταμῶδον δάκρυα, καὶ ὁ Ἀπολλόδωρος,
 ὁ ὁποῖος εἰς ὕλην τὴν συνομιλίαν δὲν ἐπαύετο δακρύων,
 ἤρξατο τότε ὀλολύζειν καὶ κλαίειν τέσσον πικρῶς, ὅσα
 κατελίπησε τὰς καρδίας ὕλων τῶν παρεσώτων. Πιό-
 νος ὁ Σωκράτης ἔμεινεν ἀτάραχος, μᾶλλον δὲ ὠνείδι-
 ζε τὰς φίλους ἡμέρως καὶ πρῶως κατὰ τὸ σῦνηθες λέ-
 γων, “τί ποιεῖτε, ὦ θαυμάσιοι! πῶς ἡ ἀρετὴ ὑμῶν
 καὶ ἡ μεγαλοψυχία; δὲν ἐδίωξα ἀπ’ ἐδῶ τὰς γυ-
 ναίκας, διὰ νὰ μὴ πέσωσιν εἰς τοιαύτας μικροψυ-
 χίας; Ἐγὼ ἤκουσα πάντοτε νὰ λέγωσιν, ὅτι πρέ-
 πει ν’ ἀποθνήσκῃ ὁ ἄνθρωπος ἐν εἰρήνῃ καὶ εὐλογῶν
 τὰς θεάς. Δέομαι ἔν, ἡσυχάσατε καὶ δεῖξατε πε-
 ρισσοτέραν ἀνδρίαν καὶ καρτερίαν.” Ταῦτά ἀκέσαντες
 οἱ φίλοι, ἐπαΐσαντο δακρύνοντες.

Ὁ δὲ Σωκράτης ἐβάδιζεν ἄνω καὶ κάτω, καὶ ὅταν
 ἴδεν, ὅτι τὰ σκέλη τῆ ἐγένοντο βαρέα, ἔπεσεν ὑπτι-

ος εἰς τὴν κλίνην καθὼς ἐδιδάχθη. Τότε τὸ φάρμακον ἔκαμνε τὴν ἐνέργειάν τε μᾶλλον καὶ μᾶλλον, ἕως οὗ ἰδὼν ὁ Σωκράτης, ὅτι ἐνήργει καὶ εἰς τὴν καρδίαν, ἐξεσκέπασε τὸ ἐσκεπασμένον τε πρόσωπον, ἴσως διὰ τὰ μὴ ἔχητι ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀγωνίαν τῆ θανάτου, καὶ ἔκραξεν, «ὦ Κρίτων, χρεωσῶ ἀλέκτορα εἰς τὸν Ἀσκληπιόν, ὅσεν ἀπόδος ἀντ' ἐμῆ, καὶ μὴ λησμονήσης (1)». Ταῦτα εἰπὼν, μετ' ὀλίγον ἐξέψυξε· καὶ ὁ Κρίτων πλησιάσας, ἔκλεισε τὰ χεῖλη καὶ τὰ ὄμματα. Τριῆτον ἐχρημάτισε τὸ τέλος τῆ Σωκράτους τῷ πρώτῳ χρόνῳ τῆς ἐννενηκοστῆς πέμπτης Ὀλυμπιάδος, καὶ τῷ ἑβδομηκοστῷ ἔτει τῆς ἡλικίας.

Ὀλίγον καιρὸν μετὰ τὸν θάνατον τύττε τῆ μεγάλῃ ἀνδρὸς ἐνόησαν οἱ Ἀθηναῖοι τὸ σφάλμα των καὶ μετενόων· ἐπειδὴ πληρώσαντες τὸ μῖσος καὶ τὴν ὀργὴν των, καὶ ἀποβαλόντες τὰς προλήψεις, ἔλαβον μὲ τὸν καιρὸν ἀδειαν γὰ σοχαδῶσι τὸ πραχθὲν, καὶ ἴδον σαφέστατα ὅλον τὸ βάρος τῆς βδελυκτῆς αὐτῶν ἀνομίας, καὶ ἐν ἕλη τῆ πόλει δὲν ἠκέοντο παρὰ ὀμιλίαι ὑπὲρ τῆ Σωκράτους (2). Ἡ Ἀκαδημία, τὸ Λύκειον, οἱ ἰδιωτικοὶ οἴκοι, αἱ δημοσίαι περιδιαβάσεις καὶ αἱ ἀγοραὶ ἀντήχεν ἀπὸ τὸν γλυκὺν ἦχον τῆς φωνῆς τε. «Ἐδῶ, ἔλεγον, ἐπαί· δευε τὲς νέεε μαε καὶ ἐδίδασκε τὰ τέκνα μαε φιλοπατρίαν καὶ τὸ πρὸς τὲς γονεῖε σέβασ, ἐκεῖ ἐδίδεν ἡμῖν ἐκωφελεῖε νεθεσίαιε, καὶ ἐνίστε ἐπέκλιττεν ἡ-

(1) Ἡ θυσία τῆ ἀλέκτορος εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν ἐγίνετο, ὅτε ὁ ἀβρῶσ ἤσασ ὑγίαινε, καὶ διὰ τὴν ἴσως ἐσθῆμαινεν ὁ Σωκράτης, ὅτι ὁ θάνατος ἠθέλειν εἶναι εἰς αὐτὸν ἐχρατόγηρον ὄντα ζωῆ.

(2) Λιβάνι Σιλ. 685.

„μᾶς φρονίμως, διὰ τὰ μῆς παρακινῆσι σφοδρότερον εἰς τὴν ἀρετὴν. Ἄχ! ὅποιαν ἀνταμοιβὴν ἡμεῖς ἐδώκαμεν αὐτῷ ἀντὶ τασύτων ἐπωφελῶν ἐκδυσλεύσεων!“ Ἐν συτόμῳ, αἱ Ἀθήναι ἦσαν εἰς κοινὸν πένθος καὶ πόνον τὰ γυμνάσια ἐκλείδωσαν, καὶ κατέπαυσαν ὅλοι οἱ γυμνασικοὶ ἀγῶνες. Οἱ κατήγοροι ἐζητήθησαν νὰ δώσωσι λόγον διὰ τὸ ἀθῶως χυθῆν αἷμα, ὧν ὁ μὲν Μέλιτος κατεδικάσθη εἰς θάνατον, αἱ δὲ λοιποὶ ἐξωρίσθησαν. Ὁ δὲ Πλέταρχος λέγει (1), ὅτι ὅσοι συνήργησαν εἰς ταύτην τὴν ἀξιομίσητον συκοφαντίαν, ἐμισῶντο τόσον παρὰ πάντων, ὥσε ὕδεις ἐδίδεν εἰς αὐτὸς νερὸν ἢ φῶς, ὅτε ἀπεκρίνετο εἰς κάμμιαν ἐρώτησιν, ὅτε συνελύετο εἰς τὸ αὐτὸ λετρὸν, μάλιστα δὲ ἐπλυνον τὸν τύπον, ὅπε ἐλέοντο ἐκεῖνοι, διὰ τὰ μὴ μολυνθῶσιν ἐγγιζόντες, τὸ ὅποιον ἐσυρεν αὐτὸς εἰς τόσον ἀπελπισμὸν, ὥσε πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἐφονεύθησαν ἰδιοχείρως.

Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἔμνον τὰς κατηγόρους ἐπαίδευσαν, ἀλλ' ἐσησαν καὶ χάλκινον ἀνδριάντα πρὸς τιμὴν τοῦ Σωκράτους κατασκευασθέντα παρὰ τοῦ περιφήμου Λυσίππου, καὶ τὸν ἔθεσαν εἰς τὸν πλέον περιβλεπτόν τόπον (πομπεῖον) τῆς πόλεως (2), καὶ τόσον σέβας καὶ εὐγνωμοσύνην ἔδειξαν, ὥσε τὸν ἐσέβοντο ὡς θεόν, καὶ ἀφιέρωσαν βωμὸν, ἤτοι θυσιαστήριον, εἰς αὐτὸν ὡς ἤρωα καὶ ἡμίθεον, τὸ ὅποιον ὠνόμαζον Σωκράτειον (3).

(1) Περὶ φθόνου καὶ μίσους. (2) Λαίετ. εἰς Σωκρ.
(3) Μαξιμ. εἰς βίον Περσέου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ΄.

Ἀπὸ τῆς τελευτῆς τῆ Σωκράτους ἕως τῆ τέλους τῆς συμμαχικῆς πολέμου.

Εως τῶρα παρηκολυθήσαμεν τὰς Ἀθηναίους εἰς τὰς νίκας καὶ εἰς τὰς φθοράς μὲ ἐξαιρετον καὶ ἰδιάζουσαν προσοχήν, τὰς ὁποίας, ἐν ὅσῳ εἶχον τὰ πρωτεία εἰς τὰ πράγματα τῶν Ἑλλήνων, ἀναγκαῖον ἦτο νὰ βάλωμεν εἰς τὸν πρῶτον τόπον τῆς εἰκόνας· ἀλλ' ἤδη πρέπει ν' ἀλλάξωμεν τὴν σκηνὴν, καὶ ἀφίνοντες αὐτὰς ἀφανεῖς σχεδὸν καὶ ἀσίμους νὰ μεταβῶμεν εἰς ἐκεῖνας τὰς ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι μετὰ τὴν πτώσιν ἐκείνων ἔχον τὰ πρωτεία ἐν τῇ Ἑλλάδι.

Ἡ Σπάρτη (1) ἐφάνη τῶρα ἡ πρώτη ἐπαρχία, ἡ ὁποία ἐδίδε νόμους εἰς τὰς λοιπὰς Ἑλλήνας. Αἱ πα-

(1) Ἡ Σπάρτη ἐστρεψε (Ὀλυμπ. 95, 1, 2.) τὸν Θίμωνα εἰς Ἀσίαν ἐναντίον τῶν Περσῶν· αὐτὸς δὲ διήρπασε τὰς συμμαχίας. Ἀπὸ αὐτῆ ἐψηφίσθη ὁ Δερκυλλίδας, π. Χ. ὁ ὁποῖος νικήσας τὸν σατράπην Παρναβάζον, ἔκαμνε εἰρησὴν μετὰ τῷ Τισσαφέρνης (Ὀλυμπ. 95, 4.). Ἐπειδὴ ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας ἔκαμνε πολεμικὰς ἐτοιμασίας, καὶ οἱ Σπαρτιῶται ἐπηπειλῶντο μὲ μεγαλήτερον πόλεμον, ἐψηφίσθη στρατηγὸς ὁ Ἀγησίλαος, ὅστις διεδέξατο (Ὀλυμπ. 95, 1.) τὸν θρόνον τῆ ἀδελφῆ Ἀγίδος, βασιλείως τῆς Σπάρτης. Τῷ Ἀγησίλαῳ εἶπετο βραχὴ 30 ἀνδρῶν, ἐν οἷς ἦτο καὶ ὁ Λύσανδρος, καὶ πολυάριθμον στρατεύμα, τὸ ὁποῖον διαβαίον διὰ τῆς Βοιωτίας πρὸς ἐξίτησιν τὴν ἀφορμὴν τῆς ἔχθρας μετὰ τῶν Θεβίων καὶ Σπαρτιατῶν. Μία ὀλίγη πρότερον συμβῆσα συννομία ἀνεκαλύφθη ἐν καιρῷ (Ξενοφ. Ἡ'. 1—3. Πλάτ. ἐν βίῳ Ἀγῆσ. Διῶδ. Σικ. 14.).

λαιχὲς αὐτῶν ζηλοτυπίαι κατὰ τῶν ταπεινοτέρων ἐπαρχιῶν, αἱ ὁποῖαι ἠνώθησαν πρόωγ κατ' αὐτῶν, ἤρχισαν ἤδη ν' ἀνανεῶνται. Οἱ Ἡἷλοι ἦσαν οἱ πρῶτοι, ἐφ' ἧς ὤρμησαν οἱ Σπαρτιάται προφασιζόμενοι, ὅτι δὲν τὰς ἐδέχθησαν εἰς τὰς Οὐλυμπιακὰς ἀγῶνας τόσον φιλοφρόνως, ὅσον τὰς λοιπὰς τῶν Ἑλλήνων. Ὅτε δὲ ἐκίρυσεν τὸν πόλεμον, καὶ ἐκινδύνευσεν νὰ διαρπάσῃ τὴν πόλιν Ἡἷλιν, οἱ Ἡἷλοι ἠνώθησαν μετὰ τῶν Σπαρτιανῶν, καὶ οἱ νικηταὶ ἐπωνόμαζον ἤδη ἑαυτὰς π. χ. προσάτας καὶ αἰρετοκριτὰς τῆς Ἑλλάδος. Οὐλίγω ὕστερον, ὁ Ἀγηςίλαος, ὁ ὀνομασθεὶς βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, ἐξάλη εἰς Ἀσίαν μὲν στρατεύματα, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ τὰς Ἑλληνικὰς πόλεις· καὶ ἐλθὼν ἐνίκησε π. χ. 357. κατὰ κράτος τὸν Τισσαφέρην πλησίον τοῦ ποταμοῦ Πατωλῆ, ὅπου κυριεύσας τὸ στρατόπεδον τοῦ ἐχθροῦ, εὗρε πολὺν πλῆτον. Αὕτη ἡ νίκη παρεκίνησε τὸν Περσικὸν μονάρχην, ἀντὶ νὰ συνέλθῃ εἰς Φανεράν μάχην μετὰ τοῦ Ἀγηςιλᾶου, νὰ διαφθερῇ τὰ πράγματα τέττε μεταξὺ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων μὲν τὰ δῶρα καὶ χρήματα (1). Καὶ ἐπ' ἀληθείας, ἡ ἀρχαία αὐτῶν συμμα-

Οὗ πόλεμος κατὰ τῶν Ἡἷλιων ἠκολούθησε πρὶν φθῆ θανάτῳ τοῦ Ἀγιδος (Ξειροφ. Γ. 2, 16 κτ.). Μεταξὺ Ἀγηςιλᾶου καὶ Λυσάνδρου συνέβη διχόνοια, καὶ ματαίως ἠγασίζετο ὁ Λυσάνδρος νὰ μεταμορφώσῃ τὸ πολιτικὸν σύστημα τῆς πατρίδος (Πλάτ. ἐν βίῳ Λυσ.).

(1) Οὗ ἐκ Ρόδου Τιμοκράτης διαβόητος πρὸς τὸν πόλεμον. Μετ' ὀλίγον συνέβη ὁ Βοιωτικὸς πόλεμος ἐν Οὐλυμπ. 96. 2. (Ξειροφ. 3, 4, 11 κτ. 5, 1. κτ. Διόδ. ΙΔ.). Οἱ Θηβαῖοι ἐμάχοντο μετὰ τῶν Λοκρῶν κατὰ τῶν Φωκίων· ἔτοιμοι δὲ ἐπεκαλείσαντο τῆς Σπαρτιάτας εἰς βοήθειαν. Οὗ Λυσάνδρος στρατεύει κατὰ τῆς Βοιωτίας, καὶ νικηθεὶς παρὰ τῆς Ἀλιάρτου, ἀποδησκει (Ξειροφ. 3, 5. καὶ σχόλ. τοῦ σοφοῦ Μώρου).

χία τοσῶτον διελύθη τώρα, ἢ ἡ παλαιὰ ἐμόνοια ἢ ἁρμονία τοσῶτον ἤχρειώθη, ὥστε αὐταὶ ἐδέχοντο προθύμως πᾶν τὸ προβαλλόμενον, ἢ ἡ φιλοχρηματία ἐξήριζάθη ἐν ταῖς καρδίαις των. Οἱ Σπαρτιάται ἐφαίνοντο ἐπ' ὀλίγον τὸ μόνον ἀδωροδόκητον ἔθνος. Ἀλλὰ τῆτο τὸ ἐπιδημιον νόσημα ἔγινε τελευταῖον ἢ ἐν αὐτοῖς ἐνδύμιον· ἢ πᾶς τις ἀμελῶν τὸ τῆς πατρίδος ὄφελος, ἐφρόντιζε μόνον διὰ τὸ προσωπικὸν ὄφελος.

Οἱ Θηβαῖοι ὄντες οἱ πρῶτοι δωροφάγοι ἢ δωροδόκοι τῶν Περσῶν, ἦσαν ἢ οἱ προσημιότεροι ζηλωταὶ τῶν πραγμάτων τῆς Περσίας, οἵτινες θέλοντες νὰ σερεώσωσι τὴν συμμαχίαν των, ἔστειλαν πρέσβεις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους παριστώντες διεξοδικῶς τὴν παρεῖσαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων, ἢ ἐπιδεικνύοντες τεχνηέντως τὸν πρὸς αὐτὸς ζῆλον ἢ πόθον· τὴναντίον δὲ βρωῶντες κατὰ τῆς τυραννίας τῆς Σπάρτης ἢ λέγοντες ἐν τῷ τέλει, ὅτι ὁ παρῶν καιρὸς ἦν ὁ ἀρμοδιώτερος ἢ προσφύτερος πρὸς ἀποβολὴν τῆς ζυγῆς ἢ πρὸς ἀνάκτησιν τῆς πρῶην λαμπρότητος ἢ δυνάμεως. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν εἶχον μὲν κοινωνίαν τῶν Περσικῶν χρημάτων, ἀλλ' αὐτοὶ ἀναμένοντες πρὸ πολλῆς τοιῦτον ἀρμόδιον καιρὸν, δὲν ἐχρειάζοντο πολλὰς λόγους καταπεισικὰς πρὸς λύσιν τῆς μετὰ τῆς Σπάρτης εἰρήνης. Οἱ.

Οἱ Ἀγησίλαος, ὁ ὅποῖος εὐδοκίμει εἰς τὸν κατὰ γρ' 3. τῆς Περσίας πόλεμον, ἔμαθε περὶ τῆς ἀρχῆς τῆς νέης π. χ. πολέμου ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἢ ἀνεκλήθη εἰς τὴν Σπάρτην. 394. Αὐτὸς ἀπεφάσισε μὲν νὰ ὑποτάξῃ ὅλην τὴν Περσίαν, ἢ ἠτοιμάζετο νὰ κινηθῆ εἰς τὸ ἐνδότερον τῆς χώρας, ἀλλὰ διὰ τὴν μεγάλην αὐτῆς εὐπειθειαν πρὸς τὰς νόμους καὶ ὑποταγὴν εἰς τοὺς Ἐφόρους ἠναγκάσθη νὰ ὑπακούσῃ ἀμέσως εἰς τὰς προσαγὰς τῆτων· ἢ

ἀφείσας 4,000 ἀνθρώπων εἰς τὴν Ἀσίαν πρὸς διατήρησιν τῶν κυριευθέντων τόπων, ἤρχετο εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλ' οἱ Σπαρτιάται βλέποντες τὲς μὲν ἐχθρὰς σύροντας καθ' ἡμέραν νέες συμμάχους, ἑαυτὰς δὲ κινδυνεύοντας ἀπανταχόθεν, δὲν ἐδυνήθησαν ν' ἀναμείνωσι τὸν ἐρχομὸν τε. Οἱ Ἀθηναῖοι, Ἀργεῖοι, Θηβαῖοι, Κορίνθιοι ἔτι οἱ Εὐβοεῖς ἠνώθησαν κατ' αὐτῶν ἔτι ἀπετέλουν ἕνα στρατὸν 24,000 ἀνθρώπων. Τὰ δύο στρατεύματα ἐστρατοπέδευσαν πρὸς τὴν Σικυῶνα ὀλίγον τι μακρὰν ἀπ' ἀλλήλων, ἔτι εὐθὺς συνήλθον εἰς μάχην, ὅπου κατ' ἀρχὰς οἱ μὲν σύμμαχοι τῶν Σπαρτιᾶτῶν ἐνίκηθησαν κατὰ κράτος, αὐτοὶ δὲ οἱ Σπαρτιάται τρέψαντες τὴν πλάσιγγα τῆς νίκης πρὸς ἑαυτὰς διὰ μόνης τῆς αὐτῶν ἀνδρίας, ἔμειναν νικηταὶ, ἀπολέσαντες ὀκτὼ μόνον ἀνθρώπους (1). Αὕτη ἡ νίκη ἀντεξισώθη ὀκτωσὺν διὰ τῆς φθορᾶς, τὴν ὁποίαν ἔπαθον οἱ Σπαρτιάται κατὰ θάλασσαν πλησίον τῆς Κνίδου, ὅπου ὁ Κόνων, ὁ Ἀθηναῖος στρατηγὸς, ὁ διορισθεὶς ἀρχὼν τῆς Περσικῆς στόλου κατ' αὐτῶν, ἐκυρίευσε πεντήκοντα πλοῖα, τὰ δὲ λοιπὰ κατεδίωξεν εἰς τὸν λιμέ-

(1) Ἐκ τῶν συμμάχων ἀπέθανον πολλοὶ (Ξενοφ. Ἀ. 2, 13. κτ.). Ἐν τῇ κατὰ Κνίδω μάχῃ ἐφονεύθη ὁ Λακεδαιμόνιος ναύαρχος Πείσανδρος, ὁ γαμβρὸς τῆς Ἀγησιλάου. Οὗτος δὲ ἔμαθε τὰ περὶ τῆς Πείσανδρος, πρὶν ἀρχίσῃ τῆς μάχης ἐν τῇ Κορωνείᾳ. Ἡ φθορὰ τῶν Λακεδαιμονίων ἐστὶ κατὰ τὴν Κνίδου μάχην ὑπέστησαν αὐτὰς ἀπὸ τῆς θαλασσοκρατίας. Ὁ Κόνων ἐπλευσεν ἐν ἔτει 393 π. Χ. εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔτι ἀνέκτισε τὰ μακρὰ τείχη, ἔπειτα κατήνησεν ἀίχμαλωτος τῶν Περσῶν. Ὁ Ἀγησίλαος ἐρχόμενος ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς Βοιωτίαν ἠναγκάσθη εἰς διαφόρους μάχας μετὰ τῶν Θετταλῶν (Ξενοφ. Ἀ. 2, 3. Διόδ. ΙΑ.).

να· ἀλλ' ὁ Ἀγησίλαος ἀντενίκησε λαμπρῶς τὸς Ἀθηναίους συμμάχους εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Κορωνείας. Κατὰ τῆτον τὸν τρόπον κατεπολεμῶντο ἀλλήλοις οἱ Ἕλληνες συνεχῶς ἔπι πικρῶς, χωρὶς γὰρ ὑπερνικήσει κανὲν μέρος, ἔτι οἱ Σπαρτιάται διετήρουν ἑαυτοὺς ἔτι τὸς συμμάχους ἐν τῇ αὐτῇ εἴσει χωρὶς τινος μεγάλης ἐπαυξήσεως ἢ ἐλαττώσεως τῆς δυνάμεως. Ἐν ταύταις ταῖς γενικαῖς συγκρήσεσι τῶν Ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν, ἐξηρεθίσθη πάλιν τὸ ἀρχαῖον ἐνεργητικὸν πνεῦμα τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι ἔχοντες ἐξαιρετὸν στρατηγὸν τὸν Κόνωνα, ἔπισηριζόμενοι μὲν Περσικὰ χρήματα, ἐ- Ολ. στρατεύοντο προθύμως, ἀνακτίσαντες μάλιστα καὶ τὰ γυ, 1. τεῖχη τῆς πόλεως. Αὗται αἱ ἀμοιβαῖαι ζηλοτυπίαὶ ἔπι συγκρήσεις τέτων τῶν ἐπαρχιδίων ἠδυνατίσαν ὕλας, ἔπι ὁ Περσικὸς μονάρχης ἐγένετο ἀξιοκρίτης τῆς Ἑλλάδος. Τελευταῖον μετὰ διαφόρων ἐπαλλήλων νίκας ἔπι φθορὰς (1), πάντες βαρυνόμενοι τὸν πόλεμον, ἐπεθύμουν τὴν εἰρήνην, ἢ ὅποια ἔπι ἐγένετο τῷ δευτέρῳ χρό- κ. χ. νῷ τῆς γῆς Ὀλυμπιάδος, ἔπι τὴν ὅποιαν διὰ τὸς πολ- 387. λὰς συμβιβασμὰς, ὠφελιμωτάτως εἰς τὴν Περσίαν, ὁ Πλέταρχος ὀνομάζει ὕβριν καὶ προδοσίαν τῆς Ἑλλάδος (2).

(1) Ἡ Κόρινθος πολιορκεῖται ἀπὸ τὸν Ἀγησίλαον ἔπι ἀπὸ τὸν ἀδελφόν τε Τελευτίαν (Ὀλυμπ. 96, 4.), ἔπι ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὸν Ἀθηναῖον στρατηγὸν Ἰφικράτην (Κορινθιακὸς πόλεμος). Οἱ Σπαρτιάται νικῶνται ἐν τῷ Λεχαιῷ. Οἱ Ἀκαρῶνες ἔπι Ἀργεῖοι ταπεινῶνται (Ὀλυμπ. 97, 1.). Οἱ Σπαρτιάται ἀναλαμβάνουσι τὰ πρωτεῖα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Τελευτίας κυριεύει τῆς Ἰόδου ἔπι ἐνοχλεῖ τὸν Λεμίνα Πειραιᾶ (Ξενοφ. Ἰ. κτ. Ε'. 1, 86.).

(2) Αὕτη ἢ εἰρήνη ὀνομάζετο εἰρήνη τῆς Ἀνταλκίδου.

Οἱ Σπαρτιάται ἐλευθερωθέντες ἀπὸ τὸν φόβον ἄλλε δυνατῆ ξένε ἐχθρῆ, ἔσπειρον φόβον ἢ τρόμον
 π. χ. 386. μεταξὺ τῶν ἐπαρχιδίων τῆς Ἑλλάδος, ποτὲ μὲν κω-
 λείοντες τὰς Μαντινέας νὰ καταβάλωσι τὰ τειχία τῆς
 χώρας ἢ ἀναγκάζοντες εἰς ὑποταγὴν, ποτὲ δὲ βιά-
 ζοντες τὰς Κερνιδέας νὰ διώξωσιν ἀπὸ τὸ Ἄργος τὴν
 Φερσάν, ἢ ἄλλοτε μεταχειριζόμενοι ἄλλης ἐπαρχίας
 π. χ. 385. πρῶτα κτῶς, τὸ ὁποῖον ἐδείκνυε σαφῶς, ὅτι ἐζήτην
 ἐπιταγὴν. Αὐτοὶ ἐκινήθησαν κατὰ τῶν Ὀλυνθίων,
 π. χ. 382. οἱ ὅποιοι ἐγιναν γεωστὶ δυνατοὶ, ἢ τὰς ὑπέταξαν. Πρὸς
 τῆτοις, ἐνεμίσθησαν εἰς πόλεμον ἐμφύλιον τῶν Θη-
 βαίων, ὅπε διώξαντες τὸν Θοιβίδα (1), ὅσις ἐκυ-

καθ' ἣν ὄλαι αἱ Ἐλληνικαὶ πόλεις ἔμῃ μετὰ τῆς Κύπρου ἢ
 ἄλλαι νῆσσοι ἔμειναν εἰς τὸν βασιλεία τῶν Περσῶν, αἱ δὲ
 λοιπαὶ πόλεις ἢ νῆσοι ἔμειναν ἀυτόνομοι, πληρὴ τῆς Δήμ-
 νου, Γμβρεν ἢ Σκύρου, αἱ ὅποια ἐξήρτηντο ἀπὸ τὰς Ἀ-
 θήνας. Ὁ δὲ σκοπὸς τούτου ἦν ἡ ταπεινώσις τῆς δυνά-
 μως τῶν Ἀργείων, Ἀθηναίων, καὶ μάλιστα τῶν Θηβαί-
 ων (Ξενοφ. Ἐ. Διόδ. ΙΔ. Πλάτ. ἐν βίῳ Ἀγνησιλ. ἢ Ἀρεταξ.
 ἢ Ἰσοκρ. πολλαχῆ).

(1) Ὁ Θοιβίδα ἐξάλη ἐκ τῆς Σπάρτης κατὰ τῆς Ὀ-
 λυνθῶν εἰδῶν δὲ εἰς Θήβας, ὅπε ὁ Ἰσμηρίας ἢ Λιοντί-
 δης, οἱ πολέμαρχοι τῶν Θηβῶν, εἶχον δύο ἐναντίας αἰρέ-
 σεις, ὁ μὲν δεύτερος φροσῶν τὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ὁ δὲ
 πρῶτος μετὰ τῆ Πελοπίδου ἐχθρὸς αὐτῶν, κατεπεΐδη ὑ-
 πὸ τῆ Λιοντίδου νὰ κυριεύσῃ τῆς ἀκρόπολις, μεθ' ὅ ὁ μὲν
 Ἰσμηρίας ἐπιάσθη ἢ ἐδατατώθη, ὁ δὲ Πελοπίδας ἢ ὡς
 τετρακῆσιοι ἔφυγον εἰς τὰς Ἀθήνας. Τῆτο τὸ τυραννικὸν
 ἔργον τῆ Θοιβίδα ἐν καιρῷ εἰρήνης πρὸξένησε πολλὰς κα-
 τηγορίας τῶν Θηβαίων εἰς τὴν Σπάρτην, ἢ ὁποῖα ὑξέρησε
 μὲν ἀπὸ τῆ ἀξιώματος τὸν Θοιβίδα ἢ ἐζημίωσε τὸν πται-
 σην, ἀλλ' ἐβόβαίωσε τὸ πταῖσμα, ἢ ἐνέβαλεν εἰς τὴν ἀ-
 κρόπολις δυνατὴν Σπαρτιατικὴν φερσάν (Ξενοφ. Ἐλλ.

ρίευσε τὴν ἀκρόπολιν Καδμείαν, καὶ διορίσαντες φρε-
 ρὰν Λακεδαιμονίων ἐν αὐτῇ, κατηγόρουν τὴν ἀνταγω-
 νιστὴν αὐτῆ Ἰσμηνίει, ὅτι λαβὼν χρήματα παρὰ τῶν
 Περσῶν, εἶχεν ἀμοιβαίαν φιλίαν μετ' αὐτῶν, καὶ ἐπο-
 μέως ἦν ὁ αἰτιώτατος τῶν ἐμφυλίων διχονοσιῶν, διὰ
 τὸ ὅποιον κριθεὶς δικανικῶς ἐνώπιον τῶν ἐκ τῆς Σπάρ-
 τῆς ἐλθόντων κριτῶν καὶ ἐνὸς ἐξ ἐκάστης τῶν μεγά-
 λων Ἑλληνικῶν συμμάχων βόλευον, καταδικάσθη εἰς
 θάνατον. Ἀφ' οὗ οἱ Σπαρτιάται ἔλαβον εἰς ἀσφάλει-
 ἀν τὰς Θήβας καὶ ἐταπεινώσαν διὰ πολυκαιρινῆ πο-
 λέμῃ τὰς Ὀλυμπίας, ἐταίδευσαν ἔπειτα τὰς Φλια-
 σίδας, διότι ἐτιμώρησαν μερικὲς ἐξορίστας, οἱ ὅποιοι ἀν-
 εκλήθησαν ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἔτιωσεν ἐπρόσασσον
 ἀπανταχῆ ὑπερηφάνως καὶ δεσποτικῶς χωρὶς νὰ δύνα-
 ται καμμία πόλις νὰ τὰς ἐναντιωθῆ, ἐγγιζόντες πᾶ-
 σαν ὥραν ὑπὸ τὸ πρόζημα τῆς δικαιοσύνης εἰς τὴν ὑ-
 πέρροχον δύναμιν.

Ἀλλ' εἰς τὸ μέσον ταύτης τῆς νομιζομένης ἀσφα-
 λείας, ἐδορυβήθησαν ἄκρως ἀπ' ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὅ-
 θεν ἕδεμίαν ἤλπιζον ἀντίστασιν. Οἱ Θηβαῖοι σενάζοντες
 ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Σπαρτιατῶν ἐν τέσσαρσι χρόνοις
 μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Καδμείας ἐπεχείρησαν ἤδη ἀπ-
 ελπιζόμενοι νὰ τὸν ἀποσεισῶσι. Πρὸς τῆτο, οἱ πρῶ-
 τοι τῶν ἐν Ἀρξήναις ἐξορίστων Θηβαίων εἶχον ἀλληλο-
 γραφίαν μὲ τὰς ἐν Θήβαις ὁμοφρονῦντας πολίτας,
 καὶ ὁ Φυλλίδας, ὁ γραμματεὺς τῶν Θηβαίων πολε-
 μάρχων, συνώμοσεν ὁμοίως μὲ αὐτὸς, καὶ κατεπέσειθη

Βιβλ. Δ.). Ἡ Ὀλυμπία παρεδόθη ἀρχομίνης τὰς ἐκα-
 τοςῆς Ὀλυμπιάδος, καὶ συνηριθμήθη μεταξὺ τῶν Σπαρ-
 τιατικῶν συμμάχων.